

MEMLÛK DEVLETİ'NİN KIBRIS'I HÂKİMİYETİ ALTINA ALMASI

Ergun ÜSTÜN*

Özet

Doğu Akdeniz'in en büyük adası olan Kıbrıs, 1192 yılından itibaren Haçlılar tarafından adada kurulmuş olan Lusignan Krallığı idaresi altında yönetilmekteydi. 1250 yılında ise Mısır'da kurulan Memlûk Devleti, zamanla bölgedeki en önemli güç haline geldi. Lusignan Krallığı'nın adanın sahip olduğu coğrafi konumunun avantajını kullanarak bölgede yürüttüğü siyasi, ekonomik ve dini faaliyetler bu iki devlet arasında birbirlerine üstünlük kurma girişimlerini de beraberinde getirdi. Özellikle 1365 yılında Lusignan Kralı I. Pierre döneminde İskenderiye limanına yapılan baskın Memlûk Devleti'nin hafızasında canlılığını korumaktaydı. Buna ilaveten Kıbrıslıların Kral Janus döneminde yürütmüş oldukları korsancılık faaliyetleri Memlûklerin intikam almak ve Akdeniz'deki Müslüman gemilerine karşı yapılan korsancılık faaliyetlerine bir son vermek için Kıbrıs adasına yapacak oldukları deniz seferlerini kaçınılmaz kıldı. Bu çalışmada Memlûk Devleti'nin Sultan Barsbay döneminde Kıbrıs'a gerçekleştirdiği üç deniz seferi sonucunda adayı hakimiyeti altına alarak kendisine bağlı bir devlet haline getirmesi konusu ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kıbrıs, Lusignan, Memlûk, Janus, Barsbay

THE MAMELUKE STATE TO DOMINATE CYPRUS

Abstract

Cyprus, the largest island of the Eastern Mediterranean, was ruled by the Crusaders under the rule of the Lusignan Kingdom, which was established by the Crusaders from 1192 onwards. The Mameluk State, which was established in Egypt in 1250, became the most important power in the region in time. The political, economic and religious activities carried out by the Lusignan Kingdom using the advantage of the geographical location of the island brought about attempts to establish a superiority between these two states. Particularly in 1365, the king of Lusignan, during the reign of Pierre I, remained in the dominant the memory of Mameluk Staten addition to this, the piracy activities of Cypriots during the reign of King Janus made it inevitable for the Mamelukes to sail the island of Cyprus to take revenge and put an end to the piracy of Muslim ships in the Mediterranean. In this study, the issue of making the Mameluke State a state dependent to the island under the rule of Sultan Barsbay and the three sailings it carried out to Cyprus during the period of Sultan Barsbay was discussed.

Keywords: Cyprus, Lusignan, Mameluk, Janus, Barsbay

---

* Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı Doktora Öğrencisi.
eustun28@hotmail.com

Giriş

Adını bünyesinde bulundurduğu zengin bakır yataklarından alan Kıbrıs adası, sahip olduğu coğrafi konumu dolayısıyla ilk çağlardan itibaren Akdeniz'e hâkim olan Mısırlılar, Hititler, Fenikeliler, Asurlular, Akalar, Dorlar ve Persler gibi devletler tarafından istilaya maruz kaldı. Daha sonra MÖ. 58 yılında Roma İmparatorluğu'nun idaresine giren Kıbrıs, MS. 395'de İmparatorluğun ikiye ayrılmasıyla birlikte Bizans olarak adlandırdığımız Doğu Roma İmparatorluğu'nun hakimiyetine girdi. Bizans döneminde Kıbrıs için ayrı bir idare merkezi kurulmadı ve ada Suriye, Fenike, Filistin ve Kilikya ile birlikte vilayet sayılarak merkezden atanan valiler tarafından yönetildi.¹ 649 yılında İslam Devleti tarafından Muaviye öncülüğünde adaya gerçekleştirilen seferler sonucunda burası fethedildi. Kıbrıslıların yapılan anlaşmayla birlikte hem Bizans hem de İslamlara aynı vergiyi ödemek suretiyle uzlaşmaya varması adada ikili yönetim anlayışının oluşmasına sebep oldu. 965 yılında Nikephoros Phokas (963- 969) yönetiminde iken Bizans Devleti adada tekrar hakimiyeti tek taraflı olarak sağladı.² Bu tarihten 1184 yılına kadar ada Bizans tarafından yönetildi. Bizans İmparatoru Manuel'in yeğeni olan Isaakios Ducas Komnenos 1184'de adaya vali olarak atandığına dair düzenlediği sahte evraklar ile Kıbrıs'a hâkim oldu. Böylece Bizans Devleti'nin ada üzerindeki hakimiyeti son buldu. Merkezi yönetimin zayıflaması ve adanın merkeze olan uzaklığı Bizans'ın adaya müdahale etmesine olanak tanımadı.³

1187 yılında Selâhaddin Eyyûbi tarafından Haçlılar mağlup edilmiş ve Kudüs Müslümanların eline geçmişti. Bunun üzerine Avrupa'daki Hristiyanlar Kudüs'ü yeniden ele geçirmek için Doğu'ya yeni bir Haçlı seferi düzenlemeye karar verdiler. Bu amaç doğrultusunda Üçüncü Haçlı Seferi adı ile bilinen bu harekate İngiltere Kralı Aslan Yürekli Richard da katıldı. Sefer için hazırlıklarını tamamlayan Richard, 10 Nisan 1191 tarihinde ordusu ile birlikte Akka'ya gitmek üzere Messina'dan denize açıldı. Yolculuk esnasında Richard'ın birkaç gemisi çıkan fırtına neticesinde Kıbrıs adasının Limasol limanına sürüklendi. Bu gemilerin birinde Richard'ın nişanlısı Berengaria ve kız kardeşi Joanna da bulunmaktaydı.⁴

Isaakios, bu gemiye hemen bir görevli göndererek onlara karaya inmeleri için davette bulundu fakat onun bu isteği kabul görmedi. Isaakios'un amacı muhtemelen onları esir etmek ve bu sayede Richard'dan haraç almaktı. Bunun üzerine Isaakios Komnenos gemiye tatlı su ve yiyecek vermeyi reddetti. Olanları öğrenen ve bu duruma oldukça hiddetlenen Richard, adaya asker sevk edip şehre saldırdı. Yapılan kuşatma neticesinde Kıbrıs Mayıs 1191'de zapt edildi. Böylece Kıbrıs adası Haçlıların eline geçmiş oldu ve adadaki Bizans hakimiyeti tamamen sona erdi. Richard daha sonra adayı 40.000'i peşin olmak üzere 100.000 besant altın karşılığı kendisinden isteyen Templier Şövalyelerine sattı. Fakat Templier Şövalyelerinin adada yaptıkları zulüm ve yerel halka uyguladıkları ağır vergiler kendilerine karşı bir isyanın patlak vermesine neden oldu. Bunun neticesinde adayı 1192 yılında tekrar Richard'a iade ettiler. Richard bu defa adayı aynı şartlar altında eski Kudüs Kralı olan ve

¹ Vergi Bedevi, *Başlangıcından Zamanımıza Kadar Kıbrıs Tarihi*, Kıbrıs Türk Tarih Kurumu Yay., Lefkoşa 1966, s. 25-59; B. Hakkı Hakeri, *Başlangıcından 1878'e Dek Kıbrıs Tarihi*, KKTC Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığı Yay., Ankara 1993, s. 40-89; H. Fikret Alasya, *Tarihte Kıbrıs*, Kıbrıs Türk Kültür Derneği, Ankara 1988, s. 3-10; Seyhun Şahin, *VI. ve VII. Yüzyıllarda Kıbrıs*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi, SBE., Elazığ 2006, s. 11-31; Ahmet Gözlü, *Kıbrıs Eskiçağı ve Jeopolitiği*, Çizgi Kitabevi, Konya 2011, s. 315-363; Cengiz Gökoğlu, *Kıbrıs Tarihinin Ana Hatları*, Karınca Matbaacılık, İzmir 1964, s. 16-30.

² Ergun Üstün, *Lusignanlar Döneminde Kıbrıs Adası (1192-1489)*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Nevşehir HBVÜ., SBE., Nevşehir 2017, s. 9-12; Ertuğrul Önalp, *Geçmişten Günümüze Kıbrıs*, Ankara 2007, s. 11.

³ Niketas Khoniates, *Niketas Khonates'in Historia'sı (1180-1195)*, (Çev. Işın Demirkent), Dünya Yay., İstanbul 2006, s. 75-79; George Hill, *A History of Cyprus*, V. I, Cambridge University Press, New York 1940, s. 312-313; Georg Ostrogorsky, *Bizans Devleti Tarihi*, (Çev. Fikret Işıltan), TTK, Ankara 2015, s. 369; Bedevi, *Kıbrıs Tarihi*, s. 67-68; Hüseyin Metin, *Kıbrıs Tarihine Toplu Bir Bakış*, Halkın Sesi Basımevi, Lefkoşa 1959, s. 93.

⁴ Seyhun Şahin; Ergun Üstün, "Kıbrıs Adası'nda Haçlı Hakimiyetinin Kuruluşu", *Cappadocia Journal of History and Social Sciences*, V. 7, Ahlen-Germany 2016, s. 268-269.

topraksız kalan Guy de Lusignan'a vermeyi uygun gördü.⁵ 1192 yılından itibaren adaya hâkim olan Lusignanlar burada kurdukları krallığı yaklaşık üç asır boyunca devam ettirmeyi başardılar. Kıbrıs adasının Haçlılar için olan önemi bu tarihlerde değerli olsa da ileride Richard'ın adayı ele geçirmesinin kendileri için ne kadar önemli bir şey olduğunu daha iyi anlayacaklardı. Özellikle 1291 yılından sonra Suriye-Filistin topraklarında bulunan bütün Haçlılar Müslümanlar tarafından buralardan atılınca Kıbrıs adası Haçlıların bu tarihten sonra Doğu'ya gerçekleştirecekleri seferlerin harekât üssü olmuş ve ellerinde bulunan son kara parçası olan adanın kendileri için ne denli önemli olduğu anlaşılmıştı.

Memlûk Devleti ise kendilerini orduda kullanmak üzere köle olarak getiren Eyyûbilere son veren Türk askerler tarafından 1250 yılında Mısır'da kurulmuştu.⁶ Memlûkler zamanla bölgedeki en önemli güç haline geldiler. Hakimiyet sahalarını Mısır'a ilaveten Suriye, Filistin ve Hicaz'a kadar genişlettiler.⁷ Gerek Haçlılar tarafından yönetilen Kıbrıs Lusignan Krallığı'nın bölgede gerçekleştirmiş olduğu faaliyetler gerekse de Memlûk Devleti'nin Haçlılara karşı bölgede üstünlük kurma düşüncesi sebebiyle bu iki devletin birbirleri ile olan ilişkilerinin savaşa dönüşmesine neden olması gayet doğaldı.

1. Lusignan Krallığı ile Memlûk Devleti Arasında Yaşanan İlk İlişkiler

Lusignan Krallığı ile Memlûk Devleti arasındaki ilk ilişkiler Kral II. Hugues ile Sultan Baybars döneminde gerçekleşmiştir. Fakat II. Hugues bu dönemde daha henüz çocuk yaşta olduğu için yönetimi ona naiplik yapan kuzeni III. Hugues d'Antioche sağlamaktaydı.⁸ Sultan Baybars, 1263'de III. Hugues tarafından Memlûklerin elçilerine, gemilerine ve liman şehirlerine yapılan saldırılar sonucunda Suriye bölgesindeki Haçlı yöneticilerine şikâyetinde bulundu. Fakat onun bu şikâyeti sonuçsuz kaldı.⁹

1267 yılında II. Hugues ölünce kendisinin naipliğini yapan kuzeni III. Hugues kral olarak yerine geçti. 1271'de III. Hugues'un Akka'da olduğunu haber alan Sultan Baybars, Kıbrıs'a bir deniz seferi düzenlemeye karar verdi. Bu tarihte toplamda on yedi adet gemi ile birlikte Memlûkler Kıbrıs'a saldırmak üzere denize açıldılar. Bu aynı zamanda Memlûk Devleti'nin Kıbrıs'a gerçekleştirdiği ilk deniz seferiydi. Geceleyin Limasol'a gelen bu gemilerden on bir tanesi çıkan fırtına sonucunda birbirlerine çarpıp karaya oturunca Müslümanlar tarafından yapılan bu sefer büyük bir başarısızlıkla sonuçlanmış oldu. Devamında Kıbrıslılar karaya oturan gemileri ve içindeki mürettebatı esir aldılar.¹⁰

Kral III. Hugues, bu olaydan sonra Sultan Baybars'a bir mektup yazarak onu tehdit etti. Sultan Barsbay ise ona cevaben yazdığı mektubunda ellerine kürek verilen herkesin bu işi kolaylıkla

⁵ Üstün, *Lusignanlar Döneminde Kıbrıs*, s. 19-25.

⁶ Memlûk Devleti hakkında ayrıntılı bilgi için bk. İsmail Yiğit, *Memlûkler (648-923/1250-1517)*, Kayıhan Yay., İstanbul 2008.

⁷ Fatih Yahya Ayaz, *Memlûk-Kıbrıs İlişkileri*, TTK, Ankara 2016, s. 20-21.

⁸ Üstün, *Lusignanlar Döneminde Kıbrıs*, s. 62-64.

⁹ Eşref Buharalı, "Kıbrıs'ta İlk Türkler veya Kıbrıs'ın Memlûk Hakimiyetine Girişi", *Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi*, S. 95, 1995, s. 83; Ayaz, *Memlûk-Kıbrıs*, s. 55.

¹⁰ George Hill, *A History of Cyprus*, V. II, Cambridge University Press, New York 1948, s. 167; Ramazan Şeşen, *Sultan Baybars ve Devri (1260-1277)*, İsar Vakfı Yay., İstanbul 2009, s. 134; Ramazan Şeşen, *Haçlılar Önünde Sultan Baybars*, Yeditepe Yay., İstanbul 2013, s. 107; Yiğit, *Memlûkler*, s. 51; Ayaz, *Memlûk-Kıbrıs*, s. 57-58; Andre Clot, *Kölelerin İmparatorluğu: Memlûklerin Mısır'ı (1250-1517)*, (Çev. Turhan Ilgaz), İstanbul, 2005, s. 61; Burak Gani Erol, *Memlûk Deniz Kuvvetleri*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, SBE., Ankara 2012 s. 127-128; Aktan, "Memlûk-Haçlı Münasebetleri", s. 422; Buharalı, *Kıbrıs'ta İlk Türkler*, s. 84; Ebru Altan, "Kıbrıs Haçlı Krallığı", *Türkler Ansiklopedisi*, C. 6, Yeni Türkiye Yay., Ankara 2002, s. 698.

yapabileceğini fakat kendisine kılıç verilen herhangi bir kimsenin kılıcı iyi kullanamayacağını belirtmesinin yanı sıra kralın denizde, kendilerinin ise karada güçlü olduklarını bildirdi.¹¹

Kıbrıs'a gerçekleştirilen bu saldırıdan sonra her iki taraf arasında uzun bir süre herhangi bir mücadele meydana gelmedi. Bu duruma sebep olan faktörlere değinmek gerekirse Sultan Baybars'ın Lusignan Kralına yolladığı mektuptan da anlaşılacağı üzere Memlûklerin devlet olarak kara ordularının gayet güçlü bir yapıya sahip olmasına karşın denizde¹² ise tam tersi şekilde seyir etmelerini anlamak çok zor değildir. Olaya Lusignanlar tarafından bakacak olursak onlar ise zaman zaman Suriye topraklarında yayılcı bir siyaset izlemekle birlikte Akka'da bulunan Haçlılara yardım ediyorlardı. Fakat Memlûk Devleti'nin bölgedeki askeri güç üstünlüğü ve Hristiyanlarla Müslümanlar arasındaki bölgede gerçekleştirilen ticari faaliyetler gibi nedenler kendilerini dizginleyen sebeplerdi. İki taraf arasında yapılan barış anlaşmaları ile karşılıklı olarak savaşa son verilmiş ve barış ortamı uzun bir süre devam etmiştir. Daha sonra Memlûk Devleti'nin Suriye bölgesindeki bütün Haçlı topraklarını fethetmeleri sonucunda bu bölgeden ayrılan Haçlıların Kıbrıs'a sığınmaları iki devlet arasındaki ilişkilerin seyrini değiştirmiştir.

2. Memlûk Devleti'nin Kıbrıs Seferlerini Gerçekleştirmesine Neden Olan Ana Nedenler: I. Pierre Dönemi İskenderiye Baskını ve Kral Janus Döneminde Gerçekleşen Korsancılık Faaliyetleri

Memlûk Sultanı Halil el-Melik el-Eşref döneminde 1291 yılında gerçekleştirilen sefer sonucunda Haçlıların Suriye bölgesindeki ellerinde tuttıkları son toprak parçası olan Akka'nın düşmesi sonucunda, bu bölgede bulunan Haçlılar Kıbrıs adasına sığınmak zorunda kalmışlardı. Kıbrıs bu tarihten sonra Haçlıların Doğu'daki elinde bulunan tek yerdi ve bunun neticesi olarak ada, Haçlıların Suriye-Filistin ya da Mısır gibi bölgelere düzenleyecekleri seferlerin merkez üssü konumuna gelmişti. Haçlıların bölgedeki gücü olarak ortaya çıkan devlet Lusignan Krallığı olduğu gibi Müslümanların söz konusu bölgedeki yegâne gücü ise Memlûk Devleti idi. Suriye'deki Haçlıların ellerinde bulunan bütün toprak ve kaleleri fetheden Memlûklerin karada elde ettikleri başarıyı denizde de göstermeleri uzun bir zaman alacaktı. Onların deniz kuvvetlerinin güçsüzlüğü karşısında ise Lusignanların Akdeniz'deki faaliyetlerinin sadece ticari olarak kalmayıp Memlûk Devleti'nin liman şehirlerine, gemilerine saldırımları gibi korsancılık faaliyetlerini de tetiklediği aşikardı. Özellikle aşağıda ayrıntılı şekilde ele alacağımız Lusignan Kralı I. Pierre zamanında gerçekleştirilen 1365 İskenderiye baskını ile Memlûk Devleti, Kıbrıs adasına sefer yapıp bu büyük baskının ve gerçekleştirilen diğer korsancılık faaliyetlerine cevap vermenin zaruri hale geldiğini görmüşler ve bu yönde hazırlıklara başlamışlardır.

2. 1. I. Pierre Dönemi İskenderiye Baskını

Lusignan Kralı I. Pierre (1359-1369) daha tahta geçmeden önce "Kılıç Şövalyeleri" adı altında bir tarikat meydana getirmişti. Onun en büyük amacı yeni bir Haçlı seferi başlatarak Kudüs'ü tekrar Müslümanların elinden geri almaktı.¹³ Kral Pierre bu amaç doğrultusunda harekete geçerek başlatmak istediği yeni Haçlı seferi için Avrupa'ya gitti. 29 Mart 1363 tarihinde Avignon'a ulaştı. Burada Fransa Kralı II. Jean ve papa ile görüştü. II. Jean kendisine destek vererek birçok asille birlikte yemin etti. Papa ise Batı'daki liderlere mektuplar yollamak suretiyle kendilerine Kutsal Savaş çağrısı yaptı. 6 Kasım 1363'te Londra'ya ulaşan I. Pierre, İngiltere Kralı Edward ile görüştü ve daha sonra 1364'te Fransa'ya geri dönerek Noel'i burada geçirdi. Yapılacak olan yeni Haçlı seferi için Pierre'nin en büyük destekçileri olan Kardinal Talleyrand de Perigod'un 17 Haziran 1364, Fransa Kralı II. Jean'nin

¹¹ David Ayalon, "Memlûkler ve Deniz Kuvvetleri", (Çev. Salih Özbaran), *İÜFTD*, S. 25, İstanbul 1971, s. 44; Mesut Ağır; Kürşat Solak, "Memlûk Devleti'nin Doğu Akdeniz'deki Önemli Siyasi Faaliyetleri", *Çanakkale Araştırmaları Türk Yılı*, Yıl, 11, Bahar, 2013, S. 14, Çanakkale, s. 110; Erol, *Memlûk Deniz Kuvvetleri*, s. 129.

¹² Memlûk Devleti'nin denizcilikte geri kalmasının birkaç sebebi vardır. Bunlardan bir tanesi ellerinde gemi üretimi için yeterli derecede kereste ve maden kaynağının bulunmamasıdır. Diğer önemli sebep ise çok güçlü bir orduya sahip olan Memlûklerin, denizciliği küçümsemeleri ve bu yüzden de hiçbir zaman sürekli bir donanmaya sahip olmamalarıdır. Bk. Ayalon, "Memlûkler ve Deniz Kuvvetleri", s. 44.

¹³ Steven Runciman, *Haçlı Seferleri*, (Çev. Fikret Işıltan), C. III, TTK, Ankara 2008, s. 373.

Mayıs 1364 tarihlerinde ölmeleri Pierre için büyük talihsizlik oldu. Kral daha sonra Almanya'ya ve buradan da Prag'a geçti. Prag'da İmparator IV. Charles ile görüştü. 11 Kasım 1364'te Viyana'ya geçti ve Avusturya dükü tarafından kendisine destek verildi. Pierre yeni bir Haçlı seferi için yapmış olduğu girişimlerden dolayı Papa tarafından 19 Haziran 1365'te kutsandı. 27 Haziran 1365'te Pierre, Venedik'ten ayrılarak sefer için yola çıktı.¹⁴

Pierre'nin liderlik ettiği bu Haçlı seferine Batı'daki büyük hükümdarların hiçbiri katılmamıştı. Haçlı kuvvetleri Venedik'ten Rodos adasına ilerlerken, donanmanın asıl gücünü oluşturan Kıbrıs deniz kuvvetleri de Rodos'a ulaştı. Bu seferin nereye gerçekleştirileceği konusu Müslümanları yanıltmak için oldukça gizli tutuldu. Müslümanlara seferin Suriye bölgesine yapılacağı hissi verilmeye çalışıldı. Haçlılar 4 Ekim'de geceleyin Rodos limanından ayrılarak harekete geçtiler. Hedef Memlûk Devleti'nin en büyük şehir limanlarından biri olan İskenderiye idi.¹⁵ Haçlılar tarafından bu şehrin seçilmesinin iki önemli nedeni vardı. İskenderiye ele geçirilirse Haçlı donanması buradan Memlûklerin başkenti olan Kahire'yi kuşatabilir ve kara orduları da buradan Kahire'ye ilerleyebilirlerdi. İkinci önemli neden ise İskenderiye, Doğu Akdeniz'in giriş limanı olduğu için burası I. Pierre tarafından ele geçirilirse Memlûk sultanının ana gelir kaynağı kesilmiş olacaktı.¹⁶

İskenderiye saldırısı sırasında Memlûk Devleti'nin sultanı henüz on yaşında olan el-Eşref II. Şaban'dı. Sultanın yaşı küçük olduğu için kendisine Emir Yelboğa naiplik yapmaktaydı.¹⁷ Sultanın küçük yaşta olup idarenin bir emirin elinde olması ister istemez ülke yönetiminde bir zayıflık meydana getirmekteydi. Müslümanlar bu saldırıya tamamen hazırlıksız yakalandılar ve İskenderiye limanına gelen Haçlı gemilerini ticaret gemileri sandılar. Saldırı esnasında şehrin valisi olan Halil İbn Arram Hac için Mekke'deydi. Yerine vekaleten bıraktığı Cangara yeteri kadar tecrübeli birisi değildi. Ayrıca şehirdeki garnizon burayı savunacak kadar güçlü değildi ve Nil'in taşma mevsimi olduğu için başkent Kahire'den herhangi bir yardımın gelmesi de olanaksızdı. 10 Ekim 1365 günü Haçlı kuvvetleri şehrin batı tarafında bulunan eski limandan çıkarma yaptılar ve şehirdeki garnizon birliklerini geçerek surlardan içeri girdiler.¹⁸

Haçlılar şehre dağılıp ev ve camileri ateşe verdiler. Kadın ve çocukları esir alıp, önlerine çıkan erkekleri katlettiler. Buldukları mal ve eşyaları aldılar. Bu şekilde İskenderiye şehri tam 3 gün boyunca yağmalandı. Daha sonra Kahire'den kendilerini durdurmak için harekete geçen birliklerin yaklaştığı haberi gelince, esir aldıkları kişileri ve ganimetleri gemilere yükleyip şehirden ayrıldılar.¹⁹ Aslında Kral Pierre'nin amacı İskenderiye şehrini ele geçirdikten sonra burada kalmak ve Müslümanlara karşı savunmaktı. Fakat onun emirlerinin birçoğu Haçlı donanmalarının uzun süre burada kalamayacağını ve kendi sayılarının oldukça az olduğu için Memlûklere karşı koymanın mümkün olmayacağını belirterek onun bu fikrine karşı çıktılar. Bunun üzerine kral da gemisine binerek onlarla birlikte geri döndü.²⁰ Yapılan bu baskın sonucunda İskenderiye şehri bir daha da toparlanamadı ve eski ihtişamını yitirdi. Memlûk Devleti idarecileri esir edilen Müslümanların kurtarılabilmesi için gereken parayı toplamaları konusunda ülkelerinde yaşayan Hristiyan halka ve onların dini önderlerine baskı yaptılar. Mısır ve Suriye topraklarında bulunan Haçlıları yakalayıp hapse attılar.²¹ Memlûk Devleti bu olayın intikamını almak için hazırlıklara girişti. Kıbrıs'a yapılacak sefer için yaklaşık yüz parçalık bir donanma oluşturuldu. Gemilere ordunun bütün ihtiyaçlarını

¹⁴ Hill, *A History*, V. II, s. 325-329.

¹⁵ Işın Demirkent, *Haçlı Seferleri*, Dünya Yay., İstanbul 2004, s. 264-265.

¹⁶ Hill, *A History*, V. II, s. 330.

¹⁷ İbn Tağrıberdi, *En-Nücûmu'z-Zâhire*, (Çev. Ahsen Batur), Selenge Yay., İstanbul 2013, s. 227.

¹⁸ Hill, *A History*, V. II, s. 331-332; Üstün, "Lusignanlar Döneminde Kıbrıs", s. 88-89.

¹⁹ İbn Tağrıberdi, *En-Nücûmu'z-Zâhire*, s. 227-228; krş. Yiğit, *Memlûkler*, s. 92.

²⁰ Ali Aktan, "Memlûk-Haçlı Münasebetleri", *Belleten*, C. LXIII, S. 237, Ağustos 1999, s. 444.

²¹ P. M. Holt, *Haçlılar Çağı 11. Yüzyıldan 1517'ye Yakınoğu*, (Çev. Tanju Akad), Tarih Vakfı Yurt Yay., İstanbul 2007, s. 129.

karşılacak işe ve saldırı için kullanılacak malzemeler konuldu ve yapılacak sefer için tatbikat bile gerçekleştirildi.²²

Bu sırada İskenderiye saldırısı sonucunda Müslümanlarla yapılan ticaretlerinin devam etmesi için sultandan barışın yenilenmesi amacıyla yola koyulan Venedik elçileri, İskenderiye'ye yapılan saldırıdan ne haberleri ne arzuları ne de yardımlarının olmadığına dair onlara güvence verdiler. Emir ise onlara önce Kıbrıs kralı ile barış yapmadan kimse ile anlaşmayacağını bildirdi. Venedik elçileri bu cevap karşısında çaresiz adaya geri döndüler. Venedik elçileri Gazimağusa limanına geldikleri sırada John de Moultry adlı kişinin komutasında bir filonun Beyrut'a saldırmak için hazır bulunduğunu gördüler. Derhal başkente giderek bundan sonra yapılacak herhangi bir saldırının Venedik'i tümüyle mahvedeceğini, kralın bu saldırıyı durdurması ve sultanla barış yapması için kendisine yalvardılar. Hatta bu saldırı hazırlıkları için yapılan masrafı tanzim etmeyi teklif ettiler. Pierre, batıdan gelecek bir yardımdan ümidini kesmiş ve artmakta olan Müslüman istilası tehdidi altında onları dinlemeye razı oldu. Suriye'ye yapacağı saldırıyı ertelemeyi ve Venediklilere kendi adına muamele yapmaları yetkisi vermemekle birlikte sultanı şartları görüşmek üzere bir heyet göndermeye davet edeceklerine izin verdi.²³

Memlûk Devleti tarafından Kıbrıs'a saldırı için bu hazırlıklar devam etmekte iken kendi ticari ilişkilerine zarar gelmesini istemeyen Venedikliler iki taraf arasında bir anlaşma yapılması için arabuluculuk yaptılar. Fakat Pierre, Emir Yelboğa'nın barış yapma taraftarı olduğuna inanmıyordu. Yapılan hazırlıklar da bir bakıma kralı haklı çıkarmaktaydı. Kral kendisi ile barış yapılmasını istiyorsa Yelboğa'nın elçilerini kendisine yollaması gerektiğini bildirdi. Bunun üzerine 31 Mayıs 1366'da Venedik galerileri ile birlikte Yelboğa'nın elçileri Gazimağusa'ya geldiler. Elçiler 2 Haziran'da başkent Lefkoşa'ya ulaştılar. Kral kendisi ile müzakere yapmak için gelen Memlûk elçilerine oldukça ağır bir barış anlaşması sundu. Buna göre; Kudüs toprakları kendisine verilecek, Hristiyan esirler ellerinden alınan malları kendilerine iade edilerek serbest bırakılacak ve sultan kralın düşmanlarını topraklarında barındırmayacaktı. Ayrıca Kıbrıslı tüccarlar gümrük vergilerinden muaf tutulacaklardı. Emir'in elçileri Kral Pierre'nin bu şartlarını kabul edecek yetkilerinin olmadığını söyleyince, Kral mutlak yetki verdiği üç Katalan elçisini anlaşma yapmaları için Yelboğa'ya yolladı. İki taraf arasında yapılan görüşmeler sonucunda anlaşmaya varıldı. 10 Şubat 1367 tarihindeki bu anlaşmaya göre; Kudüs'ün Hristiyanlara geri verilmesi şartı kral tarafından kaldırıldı. Suriye ve Mısır'da uygulanmakta olan gümrük vergileri, Sûr, Beyrut, Şam, Kudüs, Sidon, Dimyat ve Tripoli'de de yarıya indirildi. Hacılar, Kutsal Topraklara serbestçe gidebilecekler ve krala ait olan serbestlik belgesine alınan vergiden muaf tutulacaklardı. Anlaşma Yelboğa tarafından da onaylatılmak üzere elçiler ile gönderildi. Fakat kötü hava koşulları nedeniyle elçiler bir süre Gazimağusa'da beklemek zorunda kaldılar. Bu sırada krala barış yanlısı olduğu için Yelboğa'nın öldürüldüğü haberi geldi. Elçiler bunun üzerine krala sultanın ve tüm emirlerin barış yanlısı olduklarını taahhüt ettiler. Kralın tam yetki verdiği elçileri Kahire'ye gittiklerinde onlara Yelboğa öldüğü için önceki anlaşmanın geçersiz ve hükümsüz olduğu söylenerek yeni şartlar öne sürüldü. Bu şartlar kabul edilmeyince iki taraf arasında anlaşma yapılmadı.²⁴ Ayrıca Yelboğa'nın ölmesi Memlûklerin Kıbrıs'a yapmayı planladıkları seferin yapılamamasına sebep oldu.²⁵

Barış anlaşmasının yapılamaması sonucunda Lusignanlar, Memlûk topraklarına karşı saldırıda bulunmaya devam ettiler. Pierre öncülüğünde 1367 yılında 130 parçadan oluşan gemilerle birlikte Lusignanlar bu defa Trablus'a saldırdılar. Trablus'ta bulunan savaşçıların Haçlıları karşılaması sonucunda iki taraf arasında büyük bir çarpışma meydana geldi. İlk başta Müslümanların geri çekilmesini fırsat bilen Haçlılar, şehre girerek birtakım yerleri yağmaladılar. Daha sonra şehrin içinde iki grup yeniden savaştılar. Çarpışma esnasında Haçlılardan bin kadar kişi ölürken Müslümanlardan kırk kadar kişi yaralandı. Haçlılar kayıplarının da çoğunluğu sonucunda Trablus'tan ayrıldılar.²⁶ Kral

²² Ayaz, *Memlûk-Kıbrıs*, s. 65.

²³ Hill, *A History*, V. II, s. 338-339.

²⁴ Hill, *A History*, V. II, s. 339-347.

²⁵ Ayaz, *Memlûk-Kıbrıs*, s. 65; Buharalı, *Kıbrıs'ta İlk Türkler*, s. 88-89.

²⁶ İbn Tağrıberdi, *En-Nücûmu'z-Zâhire*, s. 233.

ve donanması Trablus'tan Tarsus'a ulaştı. Burada ele geçirdikleri gemi inşası için bulunan ahşap malzemeyi yakan Haçlılar şehri de yağmalayıp oradan ayrılarak Lazkiye'ye gittiler. Ancak burada çıkan şiddetli bir fırtına sonucunda onların gemilerinin bir kısmı batarken bir kısmı da Müslümanlar tarafından ele geçirildi. Haçlılar son olarak Ayas'a saldırmak üzere harekete geçtiler. Buradaki şehir halkı kendilerine yardımcı kuvvet gelene kadar şehrin tahrip edilmesini önlemek için onları bir süre oyaladılar. Daha sonra şehri onlara teslim ettiler fakat yardıma gelen kuvvetler gece yarısı ani bir saldırı yaparak şehri onlardan geri almayı başardılar.²⁷ Lusignan kralı I. Pierre 17 Ocak 1369 günü öldü.²⁸ Bunun üzerine Lusignanlar I. Pierre'nin ölüp yerine oğlunun geçtiğini bildiren mektup ve İskenderiye saldırısı sonucu ele geçirdikleri esirlerin bir kısmını sultana gönderdiler. Bu sırada Venedikliler ve Cenevizliler tarafından sürdürülen barış görüşmeleri en nihayetinde kabul edildi.²⁹

Sultan üst rütbeli iki emiri temsilcisi olarak atadı ve İtalyan cumhuriyetlerinden dört elçi, Kıbrıslı iki elçi sultanın elçileri ile birlikte 29 Eylül'de Gazimağusa'ya ulaştılar. II. Pierre'nin naibinin huzuruna çıkan Müslüman elçiler, kralın babası I. Pierre'nin sultana yaptığı yanlış davranışların bağışlandığı, Venedik ve Cenevizlilerin isteği üzerine sultanın barış yaptığını, bundan sonra kötü bir harekette bulunulursa bunun bedelini kendisinin ödeyeceği gibi küstahça ve genç kralı aşağılayıcı şeyler söyleyince, haddini aşan elçilere uygulanan prosedür gereği onlar hapse atıldılar. Müslüman elçiler dört gün sonra özür dileyerek kendilerini affettirdiler ve iki taraf arasında barış için yemin edildi. Müslüman elçilere değerli hediyeler verildi. Onlar daha sonra İskenderiye'ye döndüler.³⁰ Aralık 1370 tarihinde yapılan bu anlaşma yirmi yıl geçerli olup, iki tarafta bulunan esirlerin karşılıklı olarak serbest bırakılması ve İskenderiye baskını sonrasında kapatılan Kudüs'teki Kıyamet Kilisesi'nin yeniden açılarak hizmete girmesini içeren maddelerden meydana gelmekteydi.³¹

II. Pierre döneminde, Kıbrıs'ın en önemli ticaret limanı olan Gazimağusa, 1373 yılında Cenevizliler tarafından işgal edildi.³² Bu durum Lusignanların adadaki gücünün büyük oranda zayıflamasına neden oldu. Daha sonra Kral Janus (1398-1432) döneminde aşağıda bir başlık altında anlatacağımız üzere Memlûk Devleti'ne yönelik yapılan korsancılık faaliyetleri artarak devam etti. Diğer taraftan Memlûk tahtına çıkan Sultan Barsbay (1422-1438) oldukça güçlü bir hükümdardı ve devletine karşı gerçekleştirilen saldırılar sonrasında Kıbrıs adasını tamamıyla yok etmeye karar vermişti.

2. 2. Kral Janus Döneminde Gerçekleşen Korsancılık Faaliyetleri

Kral Janus döneminde Memlûk Devleti'ne karşı gerçekleştirilen korsancılık faaliyetleri artarak devam etmekteydi. Janus'un filosu ile birlikte Katalan gemileri 1414 senesine kadar Halep, Şam emirlikleri ve Tripoli gibi şehirlerin sahil kısımlarında yağmacılık yapıyorlardı. Yapılan bu akınlar neticesinde elde edilen ganimet ve köleler Kıbrıs'ı zenginleştirdi. Memlûk Devleti yapılan bu korsancılık faaliyetlerine karşı Kıbrıs'a doğrudan bir saldırı gerçekleştirilmesinde bile zaman zaman yağma ve misilleme yaparak Hristiyanlara karşılık vermekteydiler.³³ Daha sonra 1414 senesinde barış görüşmeleri yapılması için Janus tarafından sultana elçi olarak Thomas Provosto gönderildi. Provosto Kahire'den yanında Müslüman bir elçi ile geri döndü. Bu elçiye vaftiz edilmemiş olan bütün Müslüman esirleri satın alması emredilmişti. İki taraf arasında yapılan görüşmeler sonucunda bir barış meydana geldi. Buna göre elçi esirleri satın aldı. Kral Janus adaya korsanları kabul etmeyeceğini ve yağma edilen malların adadan kimse tarafından alınmayacağına dair sultana söz verdi. Elçi böylece

²⁷ Aktan, "Memlûk-Haçlı Münasebetleri", s. 447-448.

²⁸ Leontios Makhairas, *Recital Concerning the Sweet Land of Cyprus entitled "Chronicle"*, (Çev. Richard M. Dawkins), V. I, Oxford Clarendon Press 1932, s. 265-267.

²⁹ Ayaz, *Memlûk-Kıbrıs*, s. 71-73.

³⁰ Hill, *A History*, V. II, s. 375.

³¹ Ayaz, *Memlûk-Kıbrıs*, s. 73.

³² Gazimağusa'nın Cenevizliler tarafından ele geçirilmesi hakkında ayrıntılı bilgi için bk. Üstün, *Lusignanlar Döneminde Kıbrıs*, s. 94-101.

³³ Hill, *A History*, V. II, s. 469.

Kahire'ye geri döndü.³⁴ Makhairas eserinde yapılan anlaşmadan sonra; *aptal insanlar ve şövalyelerin çoğu şöyle dediler: “Bizden nasıl korktuklarına bakın. Barış yapmak için gelip bize yağ yakmakta zaman kaybetmediler”* diye bahseder.³⁵ Bu durum Kıbrıslıların kendilerini oldukça güçlü Memlûk Devleti'ni zayıf sandıklarına dair olan inançlarının boyutunu ortaya koymasından önemlidir. İki taraf arasında gerçekleşen anlaşma yaklaşık on yıl kadar bozulmadan devam etti. Fakat daha sonra Kıbrıslılarca yeniden artan korsancılık faaliyetleri Memlûkler tarafından dayanılmaz bir hal aldı.

Lusignanlar 1422'de içerisinde yaklaşık yüz bin dinar değerinde mal bulunan bir ticaret gemisini İskenderiye limanına gerçekleştirmiş oldukları saldırı sonucunda zapt ettiler.³⁶ Yine Hristiyan korsan gemileri bu dönemde Memlûk sultanı Barsbay tarafından Osmanlı sultanı II. Murat'a gönderilmek üzere yola çıkmış olan içi hediyelerle dolu bir gemiyi ele geçirdiler.³⁷ Bu iki önemli gelişmenin yanı sıra aşağıda ele alacağımız korsanlar tarafından getirilen malların Kıbrıslılar tarafından alındığı haberi üzerine sultan adaya sefer düzenlemeye karar verdi. Bu olaylar Lusignan Krallığı için sonun başlangıcı oldu. Zaten 1373 senesinde II. Pierre döneminde en önemli ticaret limanları olan Gazimağusa'yı Cenevizlilere kaptırarak güçsüzleşen Lusignanlar, Janus döneminde yaptıkları korsancılık faaliyetleri sonucunda Memlûkler tarafından adaya gerçekleştirilen deniz seferleri sonucunda tamamıyla kendi kuyularını kazmış oluyorlardı. Üstelik 1365 yılında İskenderiye'ye yapılan baskın Memlûkler tarafından unutulmuş değildi.

3. Memlûk Devleti'nin Kıbrıs'ı Hakimiyeti Altına Alması

Memlûk Devleti, Lusignan Kralı I. Pierre'nin öncülüğünde Haçlılar tarafından gerçekleştirilen 1365 yılındaki İskenderiye saldırısına yaşadığı iç karışıklıklardan dolayı bir türlü cevap verme şansı bulamamıştı. Fakat Sultan Barsbay döneminde bu şansı elde etme imkânı buldular. Üstelik Lusignan Kralı Janus döneminde artan korsancılık faaliyetleri Memlûkler için Kıbrıs'a sefer yapılmasını zorunlu kıldığı açıktı. Memlûkler tarafından 1424 yılında ilki gerçekleştirilen ve 1426 senesinde üçüncü deniz seferi sonucunda yenilgiye uğratılan Lusignan Krallığı bu tarihten yıkılışına kadar olan süreçte bağımsızlığını yitirerek Mısır'a bağlı olan bir devlet halini aldı.

3. 1. I. Deniz Seferi

Yukarıda anlattığımız korsancılık faaliyetlerinin yanı sıra Makhairas tarafından anlatılan bu olayda Kıbrıslı iki yöneticinin gizlice korsanlardan mal satın almaları ve bunun sultanın kulağına gitmesi ile birlikte Memlûkler tarafından Kıbrıs'a yapılacak olan üç deniz seferinden ilkinin başlamasına neden olduğu belirtilir. Bu olaya göre, Aliki³⁸ kumandanı John Gasel ile birlikte Lemeso³⁹ bailisi (muhafız) Philip Picquiny, korsanlar tarafından Suriye'den getirilen malları gizlice satın aldılar. Bu sırada korsanların elinden kaçan Müslüman bir esir Kahire'ye giderek sultana korsanların kendilerini yağmaladığını, Kıbrıslıların da bu ganimetleri satın aldıklarını ve korsancılığa göz yumduklarını söyledi. Bu duruma oldukça öfkelenen Sultan Barsbay, 26 Eylül 1424 tarihinde 6 adet savaş gemisini Kıbrıs'a sevk etti. Bunlar Limasol'a geldiler. Onlar krala ithamda bulunarak; *sizin yaptığınız barış ve verdiğiniz yeminler bu mu? Korsanları yağmacılık için serbest bıraktınız ve ganimetleri satın aldınız!* dediler. Bunun üzerine kral adaya gelen Memlûklerin herhangi bir yere zarar vermelerini engellemesi için Philip Provosto kumandasında silahlı adamlar yolladı. Daha sonra Limasol muhafızı Philip Picquiny geldi ve Philip Provosto ile birlikte Limasol kalesinde bıraktıkları orduyu aldı. Picquiny ve Provosto hizmetçilerini de yanlarına alarak Müslümanları keşfe çıktılar. Bu

³⁴ Makhairas, *Cyprus entitled “Chronicle”*, V. I, s. 623-629.

³⁵ Makhairas, *Cyprus entitled “Chronicle”*, V. I, s. 629.

³⁶ İbn Tağrıberdi, *En-Nücumu'z-Zâhire*, s. 459; Buharalı, *Kıbrıs'ta İlk Türkler*, s. 90; Rıdvan Yiğit, *Mısır Memlûkleri Devleti'nde el-Melik el-Eşref Barsbay Dönemi (1422-1438/ H. 825-841)*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Nevşehir HBVÜ, SBE, Nevşehir 2014, s. 58.

³⁷ Clot, *Kölelerin İmparatorluğu*, s. 111; Erol, *Memlûk Deniz Kuvvetleri*, s. 151.

³⁸ Larnaka'nın orta çağlardaki adı. H. Muzaffer Gürkan, *Tarih İçinde Kıbrıs*, Galeri Kültür Yay., Lefkoşa-Kıbrıs 2000, s. 52.

³⁹ Limasol'un eski ismi. Bk. Gürkan, *Tarih İçinde Kıbrıs*, s. 61.

sırada Müslümanlardan birisi Philip Provosto'yu ok ile başından vurdu. Philip Provosto vurulunca atından yere düştü. Picquiny olayı görünce hizmetçisi ile birlikte oradan kaçtı. Philip Provosto yerde öylece kaldı. Müslümanlar Philip Provosto'nun başını kestiler ve onun cesedini Kahire'ye sultana götürdüler. Sonra Kıbrıs ordusu geri çekildi ve sahile gelen Müslümanlar burada mallarının bir kısmını teşkil eden çok sayıda şey buldular. Memlûk askerleri daha sonra Venedik muhafızı Alfonso Santamaria'nın Limasol'daki evinde depolanmış olan Venediklilere ait malları aldılar. Limasol'u ve Giritli bir tüccar ve bir korsan gemisini ateşe verdiler. Yolları üzerinde bulunan iki kayıkla karşılaştılar ve onları yaktılar. Sonra Kouvouklia'ya⁴⁰ gittiler. Buraya büyük hasar verdiler. Kral Janus Müslümanların bu saldırılarına karşılık vermek üzere Thomas Provosto kumandasında teçhiz edilmiş olan iki savaş gemisi ile iki kadırgayı Suriye bölgesini yağmalamaları için gönderdi. Thomas Provosto Ayas'tan gelen bir kadırgaya rastladı ve onu ele geçirdi. Bu geminin içinde önemli bir Memlûklu vardı. Thomas onu Lefkoşa'ya getirdi ve hapsedirdi.⁴¹

İbn Tağrıberdi eserinde Memlûk Devleti tarafından gerçekleştirilen birinci Kıbrıs seferi ile ilgili bilgi vermiştir. Buna göre; Bulak sahilinden iki gemi Nil'den hareket etti. Bu gemilerde seksen Memlûklunun yanı sıra gönüllü olanlar vardı. Sultan kendilerine Trablus'a giderek, Şam sahillerinden asker yüklü birkaç gemi almalarını ve buradan Akdeniz'e açılarak Hristiyan korsanları aramaya gitmelerini bildirdi. Bu kuvvetlerin sayıları aldıkları takviye kuvvetleri ile birlikte beş gemi olmuştu. Önce Gazimağusa'ya ulaştılar. Buranın hâkimi onlara iyi davrandığı için şehre dokunmayarak Limasol'a geçtiler. Müslümanlar burada bulunanlarla savaştılar ve onları yendiler. Bazı gemilerini batırıp, bazılarını da ateşe verdiler. Bal, yağ, pamuklu kumaş gibi birçok ganimeti ele geçirdiler. Ayrıca 23 kişiyi de esir aldılar. Daha sonra bu seferden 14 Ekim 1424 günü geri döndüler.⁴²

Memlûk Devleti tarafından gerçekleştirilen bu sefer sonucunda az sayıda asker ve gemi olmasına rağmen elde edilen başarı, adanın kendini savunacak kadar güçlü durumda olmadığını açıkça ortaya koymaktadır. Bu durum sultanın ve Memlûklerin adaya yeni bir sefer yaparak burayı tamamıyla hakimiyetleri altına almak istemelerini şüphesiz teşvik etmiştir. Öte taraftan Kral Janus'un yapılan sefere karşılık vermek için Suriye bölgesine gemiler sevk etmesi, kendisine olan güven ve Müslümanlara karşı saldırı isteğinin sürdüğünü ortaya koymaktadır.

3. 2. II. Deniz Seferi

Aralık 1424'de Kıbrıs'a yapılacak yeni bir sefer için gemi yapımına başlandı. Memlûk Sultanı Barsbay gemilerin inşasını doğrudan kendisi denetledi. Ayrıca Hristiyanlar tarafından yapılan saldırıları savunmak için sahil bölgelerine hisar yaptırdı. Bu hisarlar silahlarla doldurularak atlı ve piyade olmak üzere içine askerler yerleştirildi. Daha sonra sultan sefere gidecek her askere yirmişer dinar para dağıttı. Cuma namazından sonra Bulak sahiline gitti. Sefer için hazır olan gemiler 20 Haziran 1425 tarihinde buradan dörder dörder ayrıldılar. Seferin komutasında Emîr Çeribaş bulunuyordu.⁴³

Memlûk donanmaları 7 Temmuz günü Dimyat'tan denize açıldılar ve 20 Temmuz'da Trablus'a geldiler. Bu sırada Trablus'un yanı sıra Beyrut'tan da alınan kuvvetlerle toplamda kırk adet gemiden oluşan Memlûk donanması artık Kıbrıs seferi için tamamıyla hazırды.⁴⁴ Emîr Çeribaş donanması ile birlikte Trablus'ta bulunduğu sırada Kral Janus'a çeşitli hediyeler ile birlikte bir elçi gönderdi. Ondan Sultan Barsbay'a itaatini bildirmesini istedi. Kral Janus tarafından onun bu teklifi

⁴⁰ Eski Baf harabelerinin yanında bulunan ve anlamı "taşra konağı" olan yerin adı. Bk. Gürkan, *Tarih İçinde Kıbrıs*, s. 59.

⁴¹ Makhairas, *Cyprus entitled "Chronicle"*, V. I, s. 631-633.

⁴² İbn Tağrıberdi, *En-Nücûmu'z-Zâhire*, s. 461-462.

⁴³ İbn Tağrıberdi, *En-Nücûmu'z-Zâhire*, s. 462-463.

⁴⁴ Üstün, *Lusignanlar Döneminde Kıbrıs*, s. 114; Erol, *Memlûk Deniz Kuvvetleri*, s. 155; Buharalı, *Kıbrıs'ta İlk Türkler*, s. 95.

reddedildi. Daha sonra Memlûk donanması 30 Temmuz 1425 tarihinde Kıbrıs'a varmak üzere denize açıldı.⁴⁵

3 Ağustos 1425 tarihinde elli parça Müslüman gemisinin teçhiz edildiği haberi geldi. Bir sonraki gün Memlûk donanması Gazimağusa'ya ulaştı. Bunun üzerine Janus, Müslümanlara karşı koymaları için oluşturulan 500 atlı ve iki bin yaya asker ile birlikte Suriye, Ermenistan ve bütün köylerden azat edilmiş olan kölelerin yanı sıra zanaatkarlardan oluşan ordunun başına kumandan olarak Galile prensi olan kardeşi Henry'yi görevlendirdi. Müslümanlar adaya çıktıktan sonra Trapeza⁴⁶ ile birlikte Kalopsida'yı⁴⁷ yaktılar. Prens Henry bu sırada Sivouri'ye⁴⁸ geldi ve ne Müslüman askerleri ne de onların gemilerini bulabildi. Prens Müslümanlarla karşılaşmak için ararken onların Sivouri yolunda olduklarını öğrendi. Hristiyanlar Styli'de⁴⁹ bir tepenin üzerinde yirmi kadar Müslüman buldular. Bunların sekizi süvari, on ikisi yaya askerlerdi. Hristiyanlar tarafından saldırıya uğrayan bu askerlerden altı yaya öldürülüp bir tanesi de esir edildi. Diğerleri ise kaçmayı başardı. Aynı gün hava çok sıcaktı ve Prens in ordusundan on bir kişi öldü.⁵⁰

8 Ağustos 1425 Çarşamba günü Prens Henry askerleri ile birlikte karadan ilerleyerek, kıyıya yakın şekilde seyreden Müslümanları takibe koyuldu. Daha sonra Hristiyanlar geceyi Aradippou'da⁵¹ geçirdiler. Bir sonraki gün Prens adamlarından bir kısmını Alikı'ye⁵² gönderdi. Onlar burada yaya olan Müslüman askerlerle karşı karşıya geldiler. Meydana gelen çatışmada beş tane Hristiyan asker öldü. Müslümanlar tarafından 10 Ağustos günü Kellia,⁵³ Aradippou, lordların iskanlarını yaktıkları haberi geldi. Yine Larnaka kulesinin civarı ve Vromolaxia⁵⁴ gibi yerleri yakarak ilerlediler ve Limasol kalesine gittiler. Limasol kalesinin surlarında bir oyuk vardı. Müslümanlar daha önce burada çalışmışlardı. Bir tanesi bu oyukun yerini kendilerine gösterdi. Müslüman kuvvetleri geceleyin bu oyuktan içeriye sızdılar ve kaleyi zapt ettiler. Limasol muhafızı olan Stephen of Vicenza ile birlikte birçok kişiyi öldürdüler ve esir aldılar. 11 Ağustos Cumartesi günü prensin danışmanları onun Memlûklerle savaşmasını engelledi. 12 Ağustos'ta Prens Henry başkent Lefkoşa'ya geldi. Kral Memlûklere karşı orduyu kumanda etmesi için Lefkoşa şerifi Domenico de Palu'yu görevlendirdi. Memlûkler Hristiyan ordusunun geldiği haberini alınca onlara pusu kurdular. Sekiz Memlûk süvarisi saldırımları için kendilerini gösterdiler. Onları gören Hristiyan askerler saldırmak için koşmaya başladılar. Bu sırada bir köylü yüksek bir tepeden pusuyu gördü ve tepeden aşağı inerek onlara seslendi. Bunun üzerine Hristiyan askerler geri çekildiler. Domenico askerleri Palamida'ya⁵⁵ getirdi. Memlûkler de Palamida'ya geldiler ve gittikleri her yeri yaktılar. Memlûkler daha sonra Hristiyanların kendileri ile savaşmak için karşılıklarına çıkacak cesaretleri olmadıklarını anlayıp ele geçirdikleri ganimetler ve esirlerle birlikte Kahire'ye geri döndüler.⁵⁶ Memlûkler Kıbrıs'a gerçekleştirdikleri ikinci deniz seferinden de zaferle ayrılan taraf oldular. Kıbrıs adasından birçok ganimet ve esir elde ettiler. Bu durum doğal olarak Sultan Barsbay ve Memlûkleri fazlasıyla memnun etti.

⁴⁵ Hill, *A History*, V. II, s. 471.

⁴⁶ Gazimağusa'nın yaklaşık olarak beş km batısında yer alan yerin ismi. Bk. Gürkan, *Tarih İçinde Kıbrıs*, s. 57.

⁴⁷ Anlamının "verimli yer" olduğu belirtilen Gazimağusa'nın on km kadar batısında bulunan bir köy. Bk. Gürkan, *Tarih İçinde Kıbrıs*, s. 68.

⁴⁸ Gazimağusa'nın 10 mil kadar batısında bulunan ve ayrıca kalesi olan yer. Bk. Gürkan, *Tarih İçinde Kıbrıs*, s.67.

⁴⁹ Gazimağusa'nın 8 mil kuzeybatısında bulunan eski bir köyün adı. Bk. Gürkan, *Tarih İçinde Kıbrıs*, s.67.

⁵⁰ Makhairas, *Cyprus entitled "Chronicle"*, V. I, s. 633-635.

⁵¹ Larnaka civarında bir köy. Bk. Gürkan, *Tarih İçinde Kıbrıs*, s.52.

⁵² Larnaka'ya orta çağda verilen isim. Bk. Gürkan, *Tarih İçinde Kıbrıs*, s.52.

⁵³ Larnaka yakınlarında bir köy. Bk. Gürkan, *Tarih İçinde Kıbrıs*, s.57.

⁵⁴ Larnaka Tuz gölü civarında bir köy. Bk. Gürkan, *Tarih İçinde Kıbrıs*, s.69.

⁵⁵ Limasol yakınlarında bir köy. Bk. Gürkan, *Tarih İçinde Kıbrıs*, s.64.

⁵⁶ Makhairas, *Cyprus entitled "Chronicle"*, V. I, s. 635-637; Hill, *A History*, V. II, s. 472-473.

3. 3. III. Deniz Seferi

6 Nisan 1426 tarihinde Kahire'ye gelen bir Bizans elçisi, yanında getirdiği hediyeleri Memlûk Sultanı Barsbay'a sunduktan sonra ondan Kıbrıs'a saldırmaması ricasında bulundu. Sultan onun bu söylediğine kulak asmadı ve Kıbrıs'a gerçekleştirilecek yeni sefer için hazırlıkların sürdürülmesine devam etti.⁵⁷ Sultana adaya yeni bir sefer yapmamasını rica edenler olduğu gibi Kıbrıs'a sefer için teşvik edenler de vardı. Kral Janus'a düşman olan ve adadaki çıkarları doğrultusunda hareket eden Cenevizliler Sultan Barsbay'ı Kıbrıs'a yeni bir sefer düzenlemesi için teşvik etmekteydiler. Mısır'da bulunan Cenevizli Benedict Pallavicini, Sultana; "*Kıbrıs kralının sizinle karşı karşıya gelmeye ne gücü var?*" dedi. Sultanı, Kral Janus'a karşı savaşa girmesi için övdü. Cenevizlilerin aslında amacı Kral Janus'un Memlûklere karşı savaşa girmesini sağlayarak masraf yapması ve bu sayede fakirleşmesini sağlamaktı. Cenevizliler daha sonra iki devlet arasında uzlaşma sağlayıp dengeyi kuracaklarını umuyorlardı. Bu bakımdan onların Memlûk Devleti'nin adayı tamamen ele geçirmelerini istedikleri söylenemez. Yine Cenevizliler ellerinde bulundurdukları Gazimağusa'ya gelebilecek muhtemel Memlûk saldırılarından çekindikleri için de böyle bir siyaset sürdürdükleri muhtemeldir. Sultanı yeni bir sefer için teşvik eden bir diğer kişi de Karaman Beyi idi. İki gemisi ile İskenderiye'ye gelen Karaman Bey, Sultan Barsbay'a donanması ile birlikte Kıbrıs'a gitmesi için teşvik etti.⁵⁸ Alanya bölgesine hâkim olan Karaman Bey'in sultanı Kıbrıs üzerine sefer için teşvik etmesi aslında gayet normaldi. Çünkü Kıbrıslı korsanlar Türk kıyılarını da yağmalayıp kendilerini rahatsız etmekteydiler. Memlûk Devleti tarafında bu gelişmeler yaşanırken Kral Janus da Batı'daki devletlere mektuplar yollayarak yardım isteğinde bulunuyordu. Kral Janus'un bu çabalarının karşılık bulduğu yerler oldu. Katalan kralı, yeğeni Carceran Suarez'in kumandasında kendi gemi ve şövalyelerini yardım etmeleri için Kıbrıs'a gönderdi. Kral Janus'a gelen bu yardımlar hakkında Barsbay'a mübalağalı haberler gidince, sultan sefer için yapılan hazırlıkların daha da hızlandırılmasını istedi.⁵⁹

Kral Janus, Müslümanlar tarafından bilge olarak kabul edilen ve ünü her yere yayılmış olan Şeyh Muhammet adında bir kişi ile iletişim halindeydi. Kralın elçisi Thomas Provosto ile birlikte tüccar olan John Podocataro bu kişinin yanına gitmişler ve onunla dost olmuşlardı. Ona kıymetli hediyeler veriyorlardı fakat bu adam çok zengin olduğu için onlardan sadece yiyecek gibi getirdikleri şeyleri kabul ediyordu. Bu sırada sultanın yaptığı hazırlıkları görüyor ve kral için üzülüyordu. Bu kişi savaş yanlısı birisi değildi. Kralı uyarmak için kendisine oğlunu gönderdi. Sultanın ona çok güçlü olduğunu, her şeyden önce ilahi adaletin ondan yana olduğunu çünkü kral ve halkının korsanlara yiyecek ve erzak vermeyeceklerine daha önce yemin ettiklerini veya korsanlardan köleler satın almayacaklarına dair yemin ettiklerini, sözlerine sadık kalmadıklarını bildirdi. Dahası sultanın Suriye'nin tüm krallıklarını itaat altına almış olduğunu ve Kahire'de olduğu kadar Dimaşk, Trablus ve Kudüs'te de çok güçlü olduğunu ve aklındaki bu fikri uygulamaya koyacak olursa bahtsız ada Kıbrıs'ı tamamıyla yok edeceğini bildirdi ve oğlunu geri çağırdı. Sultan hayretle düşünüyordu; "*Bana barışı teyit etmesi için gemilerimle ona iki defa haber gönderdim ve o imzalamadı. Bence ya çok cesur ya da çok deli olmalı. Ben de yemin olsun ki Allah'ın bana verdiği tüm gücü kullanıp o kokuşmuş Kıbrıs adasını yakacağım. Onlarla bir defa daha sıkıntı yaşayacağıma*".⁶⁰ Sultanın Kıbrıs tarafından süregelen saldırı ve taşkınlıklarından bıktığı ve artık bu işi tamamıyla halletmeyi öncelikli iş olarak gördüğü aşıkardı. Aynı zamanda Kıbrıs Kralı Janus'un Memlûk Devleti tarafından kendisine sunulan barış tekliflerini geri çevirmesi ise çok ilginçtir.

Bu kişi daha sonra kendi zamanında ve duydukları kadarıyla Müslümanların adaları sıklıkla ateşle yerle bir ettiklerini ve halkı tutsak edip götürdüklerini bildiği için krala duyduğu sevgiden dolayı ona bir mektup yazıp oğlu ile kendisine göndermeyi düşündü. Ve ona şöyle bir mektup yazdı:

"Lordum, sultan sana çok kızmış ve bu senin yanlışın yüzünden. Sultanın sana gelmek ve adamı yok etmek üzere muhteşem bir filo hazırladığını öğrendim. İki kere sana barışı tasdik etmen için haber

⁵⁷ İbn Tağrıberdi, *En-Nücûmu'z-Zâhire*, s. 464; Yiğit, *el-Melik el-Eşref Barsbay Dönemi*, s. 62.

⁵⁸ Makhairas, *Cyprus entitled "Chronicle"*, V. I, s. 653.

⁵⁹ Hill, *A History*, V. II, s. 475.

⁶⁰ Makhairas, *Cyprus entitled "Chronicle"*, V. I, s. 639-641.

gönderdi. Ama sen hiç oralı olmadın... Oğlum, Sana yalvarıyorum. Hristiyanların kanı akacak, ada esarete düşecek. Çünkü sultanım daha öncekilere benzemiyor. O çok güçlü. İslam'ın yegâne hükümdarı ve senin olduğundan çok çok daha zengin. Danışmanlığında çok bilge adamlar var. Ve orduları savaşın sıkıntılarında seninkilerden çok daha fazla dayanıklı. Savaş sanatında çok yetenekliler. Ona boyun eğmiş seninkilerden çok daha güçlü ve zengin elli tane şehir var. İnanmazsan adamlarının sana getirdikleri dünya haritasını aç, Sultanın ne kadar güçlü olduğunu göreceksin. Bana inan. Sana iyi bir babanın oğluna davrandığı gibi davranıyorum. Bu sözlerimi dinle. Sana yemin ederim ki Allah, Melikşah ve Berkuk zamanından beri böyle güçlü bir Sultan göndermemiştir. Sana yemin ederim ki bu aptalca niyetinden caymazsan fethedilecek, yok edilecek ve sürüleceksin. Pişman olacaksın ama nafîle olacak... Efendim sana tavsiyede bulunduğumu duysa, beni de oğlumu da öldürür. Hayatımı ve krallığımı riske atma. Allah'a seni Müslümanların elinden alması için duacıyım. İşte bu yüzden oğlumu sana gönderdim. Ve onun sana söyleyeceği pek çok şeyi ona anlattım. Artık sana yazamam. Buyruklarını bekliyorum. Allah sana uzun yıllar bahşetsin.⁶¹

Şeyhin oğlu kıymetli hediyelerle birlikte mektubu alıp Gazimağusa'ya geldiği zaman krala haber verdiler. Bu sırada kral divanında oturuyordu. Tüm şövalyeler krala ve orduya büyü yapmasından çekindikleri için onun kralın yanına gelmesine karşı çıktılar. Kral onların bu tavsiyesine uyararak şeyh Muhammet'in oğlunu huzuruna kabul etmedi. Onun Gazimağusa'dan Lefkoriko'ya⁶² götürülmesini istedi. Onunla birlikte ne istiyorsa yapmaları için doktoru üstat John Syklitikos, beylerinden Peter Pelestri ile teşrifatçısı Manuel David'i tercüman olarak gönderdi. Şeyhin oğlu kralla yüz yüze görüşebilme ayarlarsa Peter Palestri'ye yüz duka vereceğini söyledi. Çünkü onun iyiliği için kendisine söyleyeceği çok gizli şeyler olduğunu bildirdi. Bunun üzerine Peter Palestri kralın yanına giderek onun huzuruna çıkabilmesi için girişimlerde bulundu. Fakat onun bu çabaları herhangi bir sonuç vermedi. Palestri çaresiz geri döndü. Bunun üzerine şeyhin oğlu ona babasından krala gizli bir mektup getirdiğini söyledi. Bunu almasını ve krala ulaştırmasını istedi. O mektubu kralın eline vermek üzere huzuruna getirdiği zaman şövalyeler kendisini engellediler. George Khatit mektubu alarak Fransızcaya tercüme etti. Mektup daha sonra konsülün huzurunda okundu. Şövalyeler krala şöyle dediler: *"İnanın efendim, Sultan bizden çok korkmuştur ve dehşete kapılmıştır. Bu sebeple barış yapmak istiyor. Bu yüzden bizden ricada bulunuyor. Ve şeyhe bu mektubu bizi kandırmak için göndermesini buyurmuştur. Biz ona saldırmayalım diye. George Khatit, size söz veriyorum. Eğer sefere gidersek adaya dolduramayacağımız kadar çok sayıda köle ile döneceğiz."* dediler. Şeyhin oğlu kral tarafından kendisine verilen hediyeler ve cevabi bir mektupla geri yollandı. Babası oğlunu üzgün görünce ona ne olduğunu sordu. O da kralı görmesine izin vermediklerini söyledi. Şeyh dehşete kapılıp, oğlum onun huzuruna çıkamadı. Şüphesiz bu Allah'ın isteği. O ve konsülü sırf kibirleri yüzünden efendimin köleleri olacak dedi.⁶³

Bu mektup bizlere belki de iki devlet arasında yaşanan bütün olayların sebep-sonuç ilişkisini anlamamız açısından çok iyi bir örnek teşkil etmektedir. Buradan hareketle Memlûk Devleti'nin sultanının ne kadar kudretli olduğu anlamaktayız. Ayrıca onun yanında bulunan devlet adamlarının yetenekli kişiler ve işin ehli oldukları muhakkak. Ayrıca sultanın ordusunun ne denli güçlü olduğu ve devletin sahip olduğu güç ve zenginlik de ortaya çıkmaktadır. Diğer taraftan Lusignan Kralı Janus'un iktidarda kendinden emin olmadığı, yönlendirilmeye açık, liderlikten yoksun olduğu ve kendisinin etrafında bulunan üst düzey yönetici ve danışmanlarının basiretsiz kişiler olduğu açıktır. Bunlar gerçek ile yanlış ayırt edecek kadar bilge olmadıkları gibi ileri görüşlülüğe sahip kimseler değillerdi. Krala gelen mektuba yaptıkları düşüncesiz ve tutarsız yorumlar bunu bize açıkça göstermektedir. Ayrıca şeyhin Hristiyan olan kral ve halkına üzülen ve kendi efendisine karşı gelmek uğruna ona oğlu ile birlikte uyarı mektubu göndermesi, Müslümanların ne kadar hoşgörülü bir yapıya sahip olduklarını ortaya koymaktadır. Diğer taraftan Hristiyan soyluların aç gözlü ve bencil tutumları göz göre göre kendi sonlarını hazırlamalarına neden olmuştur.

Sultan gerçekleştirilecek sefer için çok sayıda gemi ve asker hazırlanması emrini verdi. Sultan Barsbay'a gelen birçok kişi bu sefere katılabilmek için ondan izin almaya çabaladı. Fakat gemilerde

⁶¹ Makhairas, *Cyprus entitled "Chronicle"*, V. I, s. 641-645.

⁶² Gazimağusa'nın 16 mil kadar kuzeybatısında olan bir köy. Bk. Gürkan, *Tarih İçinde Kıbrıs*, s.60.

⁶³ Makhairas, *Cyprus entitled "Chronicle"*, V. I, s. 645-647.

yer kalmadığı için sultan çoğu kişiye izin vermedi. İbni Tağrıberdi bu olayla ilgili olarak eserinde insanların yüzlerinde gülümseme olanların sefere gittiği, üzüntü ve gerginlik olanların ise sefere katılmadıklarının kendilerine sormadan anlaşıldığını ifade eder.⁶⁴ Memlûk Devleti tarafından 1426 yılında Kıbrıs adasına gerçekleştirilen üçüncü sefer hakkında bizzat istilayı yaşayan Lusignan tarihçisi Leontios Makhairas eserinde bu konuyu ayrıntılarıyla ele almaktadır.

Sultan Barsbay, Haziran 1426 yılında yüz elli gemi ile birlikte Tağrıberdi el-Mahmudi'yi Kıbrıs'a gönderdi. Memlûk donanması Mısır gemileri, kadirge ve ticaret gemilerinden oluşuyordu. Bunlar 500 Memlûk, 2000 Türk çavuşu ve 600 Arap'ı taşıyordu. Müslümanlar Temmuz ayının başında Avdimou⁶⁵ malikanesindeki Limnati'den⁶⁶ adaya ayak bastılar. Karaya çıkar çıkmaz Janus tarafından yaptırılmış olan Limasol kalesine saldırdılar. 3 Temmuz'da Müslüman ordusunun geldiği haberi Kral Janus'a iletildi. Kral derhal 1600 silahlı şövalye ve 4000 yaya askerden oluşan ordusuna çeki düzen verdi. Ordu Temmuz ayı içerisinde Lefkoşa'dan yola çıktı ve Potamia'ya⁶⁷ geldi. Janus yardım için Rodos ve başka yerlere haber göndermişti. Bunların kendisine yardıma gelmelerini bekliyordu. Memlûkler önceden Hristiyan olup daha sonra Hristiyanlığı inkâr eden yaşlı bir Memlûku krala elçi olarak yolladılar. Bu sırada krala Limasol'un Müslümanlar tarafından zapt edildiği haberi geldi. Şövalyeler elçinin Kral Janus'un huzuruna çıkmasına izin vermediler.⁶⁸

Kral Memlûk kuvvetlerinin ilerleyip kendisine ani bir şekilde saldırmalarını önlemesi için James de Belonia'yı bütün yaya askerlerle birlikte ön saflara yolladı. Kral beni şarap dağıtımıyla vazifelendirdiği için benim de onlarla birlikte gitmemi ve şarap dağıtımına bakmamı istedi. Biz de Pyria'ya⁶⁹ gittik ve buradaki tarlalara dağılıp ordugâh kurduk. Daha sonra cuma günü şafak vaktinde Khirokitia'ya⁷⁰ gittik. 5 Temmuz 1426 tarihinde kral bütün ordusuyla birlikte Khirokitia'ya geldi. Kral ve şövalyeler Khirokitia kulesine yerleştiler. Ordunun geri kalanı çadırlarını kurdu ve bir kısmı kendine barınaklar yaptı. Ordu o kadar büyük bir alana yayılmıştı ki haberci bir emri duyuracağı zaman kendisinde boru olmadığı için sabah erkenden başlasa öğleye kadar hepsini dolaşamazdı bile. Müslümanlar bir mektup yazıp Kral Janus'a yolladılar. Mektupta;

“Yiğit Efendi, ülkenize geldik ama siz sultanımızın oğluna yakışır bir tutum olarak hiçbir adamınızı yollayıp bizi kabul etmediniz. İstek ve talebimiz nedir diye sormadınız. Şimdi biz size bu mektubu gönderiyoruz. Gelip bizimle yeni bir barış anlaşması yapılmasını görüşmenizi talep ediyoruz. Şartlarımız şunlardır: Korsanlara ve yağmacılara gelip bizleri rahatsız etmelerine izin vermeyin. Onlara ülkenizde sığınma, barınma sağlamayın. Tam aksine bizim dostlarımızı dost, düşmanlarımızı düşman olarak bilin. İyi dost ve iyi komşular gibi davranın...Gelerseniz birlikte konuşacağız ve siz bu durumdan çok memnun kalacaksınız. Bu durumda biz de sizleri kendi halinize bırakarak tekrar efendimizin yanına döneceğiz. Şunu bilin ki: eğer siz bize gelmezseniz, biz size geleceğiz! Pazar günü olmadan birimizden biri ötekini muhakkak görecektir.”⁷¹

Mektubu okuyunca şövalyeler yazılanlara güldüler. Çünkü mektubun yazılış şekliyle hiç memnun kalmamışlardı. Diğerleri de mektubu duydukları zaman homurdanarak; “*Bunlar bizi aldatıp kandırmak istiyorlar.*” dediler. Daha sonra gelen elçiyi yakalayıp ona eziyet ettiler. Elçiye öyle zalimce davrandılar ki onun ölümüne neden oldular. Bu bir elçiye yapılmaması gereken insafsızca ve haince bir davranıştı. Thomas Provosto tarafından ele geçirilmiş bir başka elçiyi de Lefkoşa'daki Arsenal kulesine attılar. Lefkoşa'da olup Hristiyan yapılmış olan çok sayıda Müslüman esirin, şehri terk ederek Memlûklere katılmalarından korkup, onları şehir içinde kalmaya mecbur bıraktılar. Eğer

⁶⁴ İbn Tağrıberdi, *En-Nücûmu 'z-Zâhire*, s. 464-465.

⁶⁵ Limasol'un yakınında bir köy. Bk. Gürkan, *Tarih İçinde Kıbrıs*, s.53.

⁶⁶ Limasol'un batısında Evdim yöresinde deniz kıyısında bulunan bir yer. Bk. Gürkan, *Tarih İçinde Kıbrıs*, s.61.

⁶⁷ Lefkoşa'nın güneydoğu tarafında bulunan bir köy. Bk. Gürkan, *Tarih İçinde Kıbrıs*, s.66.

⁶⁸ Makhairas, *Cyprus entitled "Chronicle"*, V. I, s. 653.

⁶⁹ Larnaka kazasında Stavrovuni'nin 4 mil kuzeyinde bulunan bir köy. Bk. Gürkan, *Tarih İçinde Kıbrıs*, s. 66.

⁷⁰ Larnaka ve Limasol'un arasında bulunan bir yer. Bk. Gürkan, *Tarih İçinde Kıbrıs*, s. 57.

⁷¹ Makhairas, *Cyprus entitled "Chronicle"*, V. I, s. 653-657.

burayı terk ederlerse bunun cezası ölümdü. Bu aptalcaydı. Çünkü kralın yenildiğini duyup korkusundan dağlara kaçan birçok sonradan Hristiyan olmuş kişiler vardı. Bunlar Memlûkler tarafından yakalanmak istemiyorlardı.⁷²

Memlûkler durmadan ilerliyorlardı ve kralın ordusunun doğu tarafını çevreleyen askerler göndermişlerdi. Ermeniler ve azat edilmiş köleler bir tarafa gittiler. Orada kralın düzenlediği gibi kalkanlarını kurdular ve Müslümanların saldırılarını beklemeye koyuldular. Kral ordunun tam merkezinde durdu. Sağ tarafında John de Grinier, sol tarafında Badin de Nores olmak üzere bütün ordu bir duvar gibiydi. Memlûk kuvvetleri bir süre sonra ovaya bakan tepenin üzerinde göründüler. Suriyeliler ve yaya askerler onları görünce yüksek sesle haykırarak trampetlerini çalmaya başladılar. Memlûkler de onlar gibi yaptılar. Kral ordusuna emir verdi ve ordu ilerleyip birçok Müslümanı öldürdü. Memlûkler geri çekilmeye başladılar. Kral bunun üzerine geri döndü. Hristiyan olup kral için dövüşen bir Türk delikanlı krala geri dönüp saldırmaya devam edip Memlûklerin çözümlerini sağlayalım diye tavsiyede bulundu. Çünkü bu esnada Müslümanların geri çekilme borusu çalınmıştı. Fakat Hristiyanların hiçbiri tekrar saldırıya geçmek için istekli değillerdi ve yaya askerlerin birçoğu silah ve kalkanlarını bırakıp kaçmışlardı. Çünkü bunlar savaş tecrübesine sahip değillerdi. Bu yüzden Hristiyan askerlerin çoğu öldü ve komuta çok kötü haldeydi.⁷³

Memlûkler Hristiyanların geri çekildiklerini gördükleri zaman kralın kendilerine Kherokitia kulesinde tuzak kurduğunu zannettiler. Bu yüzden adım adım ilerliyorlardı. Hristiyan askerlerden silahların ağırlığı altında, sıcaktan yorgun düşenlerle karşılaşınca onları kolayca öldürdüler. Kral atı ile giderken iki üç kez tökezledi. Daha sonra atı yolu üzerinde olan bir deveden ürktü. Bunun üzerine kral Janus atından inerek Antony Mari'nin atına bindi. Bu sırada Memlûkler Kherokitia'daki binanın bahçe kapısına kadar dayandılar. Oraya geldiklerinde işkence yapılarak öldürülen Memlûk elçisinin cesedini gördüler. Prens ile karşılaşp onu öldürdüler. Kral Janus ile burun buruna geldiler. Mızraklarını doğrultup krala saldırdılar. Kralın elinde sadece kılıcı vardı ve etrafında kendisine yardım edebilecek fazla adamı yoktu. Kral Janus kendisine saldıran askerlere Arapça kral olduğunu söyledi. Memlûkler onu duyunca saldırmadılar. Üzerine atlayıp kralı yakaladılar. Kralı esir alıp Larnaka'ya götürdüler. Aynı gün akşam olmadan Lefkoşa'daki kardinale bu haber ulaştı. Memlûkler adayı yağmalayıp erkek, kadın ve çocuk pek çok kişiyi, sığırları ve her türlü eşyayı alıp gemilerine götürdüler.⁷⁴

Memlûkler Kral Janus'un diğer kardeşinin başkentte olduğunu ve kendilerine karşı saldırmak için hazırlandığını haber aldılar. Bunun üzerine Lefkoşa'ya hareket ettiler. Bu sırada toplamda on dört gemiden meydana gelen Kıbrıs filosu Memlûk donanmasına saldırdı. Fakat Memlûkler onları yapılan deniz savaşında yenmeyi başardılar.⁷⁵ Müslümanlar Lefkoşa'ya doğru Potamia üzerinden ilerlemektedirken buradaki köşk ve bütün köyü yaktılar. Lefkoşa'ya geldiklerinde buranın çok büyük olduğunu görünce, girmeye korktular. Venediklilerden Arapça bilen Joseph Audet, kardeşi Bekhna ve Raymond Audet ile Khimi şamdanlar yakarak onları karşılamaya gittiler. Memlûkleri Lefkoşa'ya girmeye teşvik ettiler. Memlûkler şehre girdiler ve onlara devlet dairelerinin yerlerini sordular. Krallığa ait gelirlerin neler olduğunu öğrendiler. Daha sonra Müslümanlar, kralın gemilerinin geldiğini görünce korkuya kapıldılar. Lefkoşa'da bulunan ordularına haber verip onların hemen geri dönmelerini istediler. Tam buradan ayrılırken kralın sarayını yağmalayıp ateşe verdiler. Kilise ve manastırları yağmaladılar. Böylece Kıbrıs'tan ayrılarak geri döndüler.⁷⁶

29 Temmuz 1426 tarihinde Kıbrıs'ın alındığı ve Kral Janus'un esir edildiği haberi sultana ulaştı. Sultan bu haberi alınca sevincinden ağladı. Sonra Kıbrıs kralının getirilmesini emretti. Kral Janus başı açık olarak zincirli bir şekilde ilerledi. Birkaç adım atınca verilen emir sonucu kendisine yer öptürüldü. Aynı hareket birkaç defa tekrar ettirildi. Sultanın emri ile Janus yerine geri götürüldü. Sultan bir süre sonra ondan fide talebinde bulundu. Kral canından başka hiçbir şeyinin olmadığını

⁷² Makhairas, *Cyprus entitled "Chronicle"*, V. I, s. 657.

⁷³ Makhairas, *Cyprus entitled "Chronicle"*, V. I, s. 661-663.

⁷⁴ Makhairas, *Cyprus entitled "Chronicle"*, V. I, s. 663-669.

⁷⁵ Ayaz, *Memlûk-Kıbrıs*, s. 103-104.

⁷⁶ Makhairas, *Cyprus entitled "Chronicle"*, V. I, s. 669-673.

ifade etti. Sultan daha sonra birkaç kez aynı soruyu ona sordu. O da her zaman aynı cevabı verdi. Kral Janus'un fidyeye ödeyip serbest kalması için araya Hristiyan tacirler girdiler. İki taraf arasında yapılan anlaşma sonucunda kral Janus, yüz bini peşin yüz bini de memleketine ulaştıktan sonra olmak üzere iki yüz bin dinar karşılığında serbest bırakıldı. Ayrıca her sene sultana yirmi bin dinar cizye verecekti. Kral Janus sultandan Venedik ve Katalanlardan kendisini korumasını istedi. Sultan onun bu isteğini kabul etti. Janus yaklaşık olarak sekiz ay sonra serbest kalmış oldu. Sultan, Janus'u hapisten çıkardıktan sonra ona hilat giydirdi. Ayrıca ona altın eyerli bir at ve altın işlemeli bir kamçı verdi. Janus'u Kahire'de bir eve yerleştirdi. Ona hizmetçiler verdi. Janus Kahire'den hemen ayrılmayarak burada bir süre serbestçe gezdi. Burada bulunan kilise ve tapınakları ziyaret etti. Sultan daha sonra ona yolculuk hilatı giydirdi ve onu Kıbrıs'a geri gönderdi.⁷⁷ Kral Janus adaya döndükten sonra 10 Haziran 1432'de öldü. Makhairas eserinde kralın Kıbrıs'a geri döndükten sonra bir daha hiç gülmediğini, hep hüzünlü olduğunu belirtir.⁷⁸

Sonuç

Kıbrıs Lusignan Krallığı'nın Memlûk Devleti ile olan mücadelesi ve Memlûklere bağlı bir devlet haline neden ve nasıl geldiğini sonuç olarak belirtmek için her iki tarafın değişen temel dinamiklerinin ne olduğunu tespit etmek ve bunları doğru şekilde yorumlayıp anlamak gerekir. Ayrıca bu iki devlet dışında kalan ve ilişkilerini etkileyen dış faktörlere değinmekte de fayda vardır.

Lusignan Krallığı'nı temelde etkileyen ve devletin seyrini değiştiren önemli mihenk taşları vardı. Bunlardan ilki 1291 yılında Memlûk Sultanı el-Eşref Halil'in Suriye'de yer alan son Haçlı toprağı Akka'yı fethetmesidir. Bu olaydan sonra Haçlıların Doğu topraklarında elinde kalan tek yer Kıbrıs adasıydı. Akka'dan kaçan birçok Haçlı Kıbrıs'a sığındı. Bu tarihten sonra Kıbrıs, Müslüman topraklarına yapılacak saldırıların ana üssü haline geldi. Ve bundan sonra Kıbrıs Müslümanlara karşı olan saldırgan tutumunu artırarak devam ettirdi.

İkinci önemli olay ise I. Pierre döneminde Haçlıların da desteği ile gerçekleşen ve Memlûk Devleti'nin adayı istila etmesinde temel faktör olan İskenderiye baskınıdır. Bir bakıma I. Pierre 1365 yılında İskenderiye'ye gerçekleştirilen baskınla Lusignan Krallığı'nın sonunu hazırlamış oldu. Çünkü Memlûkler bu baskının kendilerine verdiği zararı ve yaşattığı acıları hiçbir zaman unutmuyup şartlar olgunlaştığında Lusignanlardan bu olayın intikamını almış oldular.

Memlûk Devleti'nin bu saldırıya cevap vermesi uzun bir süre alacaktı. Çünkü Memlûkler yönetiminde baskının olduğu sıra iktidar karışıklığı yaşıyordu. Bu durum uzun bir süre de devam etti. Ayrıca Memlûklerin deniz kuvvetlerine verdikleri önem kara ordusu ile karşılaştırıldığında muazzam derecede zayıf kalıyordu. Bu yüzden devletin düzenli bir donanması bile yoktu. Kendi liman şehirlerini koruyacak kadar gemi bulundurup denizcilikte güçlenmeleri ve tecrübe kazanmaları uzun bir süre alacaktı. Bu durum Sultan Baybars döneminde 1271 yılında Kıbrıs'a yapılan ve başarısızlığa uğrayan ilk deniz seferinde ortaya çıktı. Ayrıca İtalyan deniz cumhuriyetleri olan Venedik ve Cenevizlilerin Kıbrıs adası üzerinde yaşadıkları ticari kaygı Lusignan Krallığı'nın otoritesini zayıflatıp onları oldukça yıpratıyordu. Bu bakımdan adanın ana ticaret merkezi olan Gazimağusa limanı 1374 yılında Cenevizlilerin eline geçti. Böylece Lusignanlar en önemli gelir kaynakları olan şehir limanını kaybetmiş oldular. Son olarak Lusignan Kralı Janus döneminde Memlûk Devleti'ne karşı düşüncesizce yapılan korsancılık faaliyetleri ve saldırganlıklar devletin sonunu getiren bir başka önemli hadisedir. Aslında yapılan bu saldırı hareketlerinin ve Memlûk Devleti'ne kafa tutulmasındaki en önemli şey ise basiretsiz kralların ve onun ileri görüşlü olmayan düşüncesiz danışmanlarının bulunmasıdır. Bu tür gelişmeler Lusignanların Memlûk Devleti'ne karşı bağımsızlığını kaybetmesine neden olan faktörlerdir.

Memlûk Devleti'ne baktığımız zaman onların denizcilikte ne kadar zayıf ve geri kalmış olduğundan az önce bahsettik. Memlûkler zamanla denizcilığe önem vermeye başlamışlar ve bu alanda da gelişme kaydetmişlerdir. Ayrıca uzun süre yaşanan iç karışıklıklar ve taht kavgaları devleti uzun süre meşgul etmiş ve zayıf tutmuştur.

⁷⁷ İbn Tağrıberdi, *En-Nücûmu'z-Zâhire*, s. 466-467.

⁷⁸ Makhairas, *Cyprus entitled "Chronicle"*, V. I, s. 679.

Sonuç olarak Kıbrıs gibi bir adayı vassalı haline getiren Memlûkler hem düşmanlarını bertaraf etmiş oldular hem de özellikle kendi liman şehirlerinin güvende tutulmasını sağladılar. Ayrıca Kıbrıs adasına yapılan deniz seferleri başarılı olunca denizcilik alanında kendilerine olan güvenleri artmış oldu.

Kaynakça

- Ali, Aktan, “Memlûk-Haçlı Münasebetleri”, *Belleten* C. LXIII, S. 237, 1999, s. 411-452.
- Andre, Clot, *Kölelerin İmparatorluğu: Memlûklerin Mısır’ı (1250-1517)*, (Çev. Turhan Ilgaz), Epsilon Yayıncılık, İstanbul 2005.
- B. Hakkı, Hakeri *Başlangıcından 1878’e Dek Kıbrıs Tarihi*, K.K.T.C. Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığı Yay., 1993.
- Burak Gani, Erol, *Memlûk Deniz Kuvvetleri*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2012.
- Cengiz, Gökoğlu, *Kıbrıs Tarihinin Ana Hatları*, Karınca Matbaacılık, İzmir 1964.
- David, Ayalon, “Memlûkler ve Deniz Kuvvetleri”, (Çev. Salih Özbaran), S. 25, *İÜEFTD*, Mart 1971, s. 39-50.
- Ebru, Altan, “Kıbrıs Haçlı Krallığı (1191-1489)”, *Türkler Ansiklopedisi*, C. 6, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 2002, s. 695-700.
- Ergun, Üstün, *Lusignanlar Döneminde Kıbrıs Adası (1192-1489)*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Nevşehir 2017.
- Ertuğrul, Önalp, *Geçmişten Günümüze Kıbrıs*, Ankara 2007.
- Eşref, Buharalı, “Kıbrıs’ta İlk Türkler veya Kıbrıs’ın Memlûk Hâkimiyetine Girişi”. *Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi*, S. 95, Nisan 1995, s. 82-120.
- F. Yahya, Ayaz, *Memlûk-Kıbrıs İlişkileri: Kıbrıs’ta İlk Türk Hâkimiyeti*, TTK, Ankara 2016.
- Georg, Ostrogorsky, *Bizans Devleti Tarihi*, (Çev. Fikret Işıltan), TTK, Ankara 2015.
- George, Hill, *A History of Cyprus I-III*, Cambridge University Press, New York 1940-48.
- H. Fikret, Alasya, *Tarihte Kıbrıs*, Lefkoşa 1988.
- H. Muzaffer Gürkan, *Tarih İçinde Kıbrıs*, Galeri Kültür Yay., Lefkoşa-Kıbrıs 2000.
- Hüseyin, Metin, *Kıbrıs Tarihine Toplu Bakış*, Halkın Sesi Basımevi, Lefkoşa 1959.
- Işın, Demirkent, *Haçlı Seferleri*, Dünya Yay., İstanbul 2004.
- İbn Tağrıberdi, *En-Nücûmu-Zâhire (Parlayan Yıldızlar)*, (Çev. D. Ahsen Batur), Selenge Yayınları, İstanbul 2013.
- İsmail, Yiğit, *Memlûkler 648-923/125-1517*, Kayıhan Yay., İstanbul 2008.
- Leontios Makhairas, *Recital Concerning the Sweet Land of Cyprus entitled “Chronicle”*, (Çev. Richard M. Dawkins), V. I, Oxford Clarendon Press 1932.
- Mesut Ağır; Kürşat, Solak, “Memlûk Devleti’nin Doğu Akdeniz’deki Önemli Siyasi Faaliyetleri”. *Çanakkale Araştırmaları Türk Yıllığı*, S. 14, Bahar 2013, s. 107-130.
- Niketas Khoniates, *Niketas Khoniates’in Historia’sı (1180-1195): Komnenos Hânedanı’nın Sonu ve II. Isaakios Angelos Devri*, (Çev. Işın Demirkent), Dünya Yay., İstanbul 2006.
- P. M. Holt, *Haçlılar Çağı II. Yüzyıldan 1517’ye Yakınoğu*, (Çev. Özden Arıkan), Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 2009.
- Ramazan, Şeşen, *Haçlılar Önünde Sultan Baybars*, Yeditepe Yayınevi, İstanbul 2013.

Ramazan, Şeşen, *Sultan Baybars ve Devri (1260-1277)*, İSAR Vakfı Yay., İstanbul 2009.

Rıdvan, Yiğit, *Mısır Memlûkleri Devleti'nde el-Melik el-EŞref Barsbay Dönemi (1422-1438/ H. 825-841)*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, SBE., Nevşehir 2014.

Seyhun Şahin; Ergun, Üstün, “Kıbrıs Adası'nda Haçlı Hâkimiyetinin Kuruluşu”, *Cappadocia Journal of History and Social Sceinces*, V. 7, Ahlen-Germany 2016, s. 265-279.

Seyhun, Şahin, *VI. ve VII. Yüzyıllarda Kıbrıs*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi, SBE., Elâziğ 2006.

Steven, Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi*, (Çev. Fikret IŞıltan), C. III, TTK, Ankara 2008.

Vergi, Bedevi, *Kıbrıs Tarihi*, Kıbrıs TTK, Lefkoşa 1966.